

**Förslag ur Vänsterpartiets
budgetmotion för 2014**

Bättre livsvillkor för unga

Vänsterpartiet

Unga vuxna tillhör de stora förlorarna under 2000-talet. Även om livsvillkoren skiljer sig mellan olika grupper av unga precis som för äldre, så går det att se ett antal samhälleliga misslyckanden som gjort det svårare att leva ett gott liv som 20-25-åring i Sverige idag jämfört med när dagens 50-åringar började sitt vuxenliv.

Att kunna flytta hemifrån före 25 års ålder är ingen självklarhet. Nästan var fjärde ung vuxen bor hemma hos föräldrarna medan andra flyttar runt mellan osäkra andra- och tredjehandskontrakt. Bara drygt hälften av unga mellan 20 och 27 års ålder har ett eget boende idag.

Det har blivit betydligt svårare att få ett jobb. Ungdomsarbetslösheten har ökat med 24 000 personer sedan 2006 och uppgår nu till hela 23,6 procent av de unga. Bakom den alarmerande siffran finns unga i olika slags problematiska situationer. Där finns de som studerar, men söker jobb vid sidan av eftersom studiemedlen inte räcker för att klara levnadskostnaderna. Där finns en stor grupp som varvar tillfälliga jobb med återkommande arbetslöshet. Och där finns en växande grupp som fastnar i långvarig arbetslöshet på grund av diskriminering eller bristande utbildning.

De försämrade trygghetssystemen har gjort det i stort sett omöjligt för unga att kvalificera sig till arbetslöshetsersättning. Antalet unga med funktionsnedsättning som får aktivitetsersättning med mycket låg ersättningsnivå, det som förut hette förtidspension, har också ökat kraftigt. Unga vuxna är idag den grupp som näst efter de allra äldsta löper störst risk att leva i fattigdom.

Att den psykiska ohälsan bland unga har ökat trendmässigt sedan 1990-talet måste ses mot bakgrund av de försämrade livsvillkoren för unga vuxna. Dålig ekonomi, otrygga anställningsvillkor och brist på framtidstro skapar stress och ökar risken för psykisk ohälsa.

Unga människor i Sverige har rätt att kräva bättre förutsättningar i livet. Och samhället har allt att vinna på att åtgärda de problem som ligger till grund för ungas rotlöshet och otrygghet.

Vänsterpartiet föreslår i vår budgetmotion för 2014 ett antal satsningar för att förbättra ungas livsvillkor och möjligheter. Satsningarna omfattar totalt drygt 10 miljarder och innefattar bostadsinvesteringar, satsningar på jobb och utbildning, bättre anställningstrygghet, högre studiemedel och fler kuratorer och psykologer på landets ungdomsmottagningar.

1. Ungas rätt till trygga anställningar

Goda arbetsvillkor, inflytande och utvecklingsmöjligheter på jobbet är en förutsättning för att människor ska må bra och samhället utvecklas.

Otrygga anställningar är vanligast bland unga. I åldersgruppen 16-24 år har fler än hälften av dem som jobbar en tidsbegränsad

anställning. I åldersgruppen 25-29 år har var fjärde ett tidsbegränsat jobb.

Att vara anställd på tillfälliga kontrakt innebär att livet inte går att planera, ekonomin är osäker och på arbetsplatsen befinner man sig i ständigt underläge. Det är svårare att engagera sig fackligt och säga ifrån om orättvisor och problem på jobbet. Att inte ha en fast anställning gör det svårt att teckna ett hyreskontrakt eller låna pengar till en bostad. Otrygga anställningar är en stor källa till stress och oro framför allt bland unga. Det finns tydliga kopplingar mellan psykisk ohälsa och otrygga anställningar.

Idag kan en arbetsgivare ha en person anställd på olika tillfälliga kontrakt i upp till fyra år inom en femårsperiod utan att erbjuda en tillsvidareanställning. Dessutom går det att använda sig av säsongsanställning och provanställning. I praktiken kan en person i dag vara anställd på olika tidsbegränsade kontrakt i all oändlighet hos samma arbetsgivare.

De tillfälliga anställningarna måste begränsas. Att stärka anställningsskyddet kan särskilt hjälpa ungdomar att behålla jobb, och därmed minska ungdomsarbetslösheten. Detta eftersom en stor del av den utgörs av unga som befinner sig mellan tillfälliga anställningar:

Vänsterpartiet föreslår:

- Tillsvidareanställning ska vara norm på arbetsmarknaden. Därför ska lagstiftningen ändras så att tidsbegränsade anställningar bara ska få användas när det finns objektiva skäl för det.
- Det ska inte vara möjligt att stapla olika visstidsanställningar hos samma arbetsgivare ovanpå varandra under mer än två år.

2. Ungas rätt till jobb med en rimlig lön

Den borgerliga regeringens satsningar på jobbgaranti och sänkta arbetsgivaravgifter för unga har inte haft någon effekt på ungdomsarbetslösheten. Den är nu högre än när satsningarna genomfördes och visar inga tendenser att sjunka.

Det som krävs för att komma till rätta med den höga ungdomsarbetslösheten är framförallt en politik för fler jobb i Sverige. Regeringens skattesänkarpolitik har misslyckats. Vänsterpartiet lägger ett budgetalternativ som innebär fler jobb inom bland annat välfärd, infrastruktur och klimatsatsningar. Men det behövs också en aktiv utbildnings- och arbetsmarknads-politik som rustar arbetslösa ungdomar för framtiden och erbjuder dem en väg in i arbetslivet. Vi behöver investera i de ungdomar som i dag står utanför arbetsmarknaden och ge dem en möjlighet att gå från arbetslöshet till arbete eller studier. Vi vill dessutom ändra kvalifikationsreglerna till arbetslöshetsförsäkringen så att fler unga kan få ersättning.

Trenden att allt fler unga fastnar i sysslolöshet och meningslösa arbetsmarknadspolitiska insatser måste brytas.

Vänsterpartiet föreslår:

- Tidiga insatser hos Arbetsförmedlingen. Vi satsar på mer personal för ökat stöd. Insatser ska erbjudas efter behoven hos den arbetslösa, inte styras av programstrukturer med fasta tidsgränser som innebär väntetider.
- Generationsväxling i arbetslivet. Den offentliga sektorn står inför en generationsväxlingsutmaning. Vi vill därför ge unga med relevant yrkesutbildning chans att få utbildningsvikariat inom framför allt vård och omsorg. Därutöver vill vi ge unga välutbildade traineeplatser på myndigheter. Vi vill också göra en stor satsning för att unga inom hantverksyrken ska få anställningar som lärlingar. Vi föreslår en ny sorts anställning, s.k. övergångsjobb, vilka är subventionerade anställningar med kollektivavtalsenliga löner som ger långtidssarbetslösa unga praktisk yrkeserfarenhet och möjligheter att komma ut på arbetsmarknaden.
- Fler yrkesutbildningar och rätt till fullständig gymnasieutbildning. Unga arbetslösa ska ges de kunskaper de behöver för att bli attraktiva på arbetsmarknaden genom fler yrkesutbildningsplatser. Alla unga ska också få en fullständig gymnasieutbildning. Vi satsar därför på fler platser på Komvux med extra förmånliga ersättnings- och studiemedelsvillkor.
- Bättre vägar till jobb för unga med funktionsnedsättning. Många unga med funktionsnedsättning får idag inte den plats de förtjänar på arbetsmarknaden. Det måste finnas särskilda handläggare hos Arbetsförmedlingen för att ge ett kompetent stöd, tillgången till hjälpmedel måste förbättras och det behövs fler lönebidragsanställningar.
- I och med ovanstående garanterar vi att unga arbetslösa med vår politik kommer att erbjudas ett jobb eller en utbildningsplats inom 90 dagar.
- Ungdomar som haft sommarjobb under skoltiden efter slutförda studier har lättare att få en förankring på arbetsmarknaden. Idag råder emellertid hård konkurrens om jobben. Vi vill införa ett stimulansbidrag till kommunerna för att de ska kunna garantera sina 17-åringar sommarjobb under tre veckor. Stimulansbidraget innebär att kommunerna bara behöver betala en fjärdedel av kostnaden för varje sommarjobb. Vår satsning finansierar 20 000 sommarjobb.
- Vi vill avveckla regeringens jobbgaranti för unga och istället erbjuda bättre vägar till jobb. Vi beräknar att av de ytterligare satsningar vi har jämfört med regeringen kan nedanstående gå till unga under 25 år:

Generationsväxling

Lärlingsanställningar	6 000
Utbildningsvikariat	5 300
Traineeplatser	3 800

Övergångsjobb 3 000

Utbildningar

Komvux 20 000
Arbetsmarknadsutbildning 8 000
Yrkehögskolan 1 500

Unga med funktionsnedsättning

Lönebidragsanställningar 500

3. Stärkta möjligheter att studera under rimliga former

Vi vill öka ungas frihet och inflytande. Genom utbildning ökar möjligheterna att påverka sitt eget liv och samhället.

Samtidigt som det idag råder stor brist på kvalificerade yrkesarbetare motsvarar dagens yrkesutbildningar inte de krav som ställs i arbetslivet. Detta medför att yrkesleverna fått det allt svårare att få jobb.

Gymnasieskolan behöver komma närmare arbetsplatserna och hitta former för hur arbetsmarknadens parter kan få större inflytande över och ansvar för yrkesutbildningen.

Den som valt att utbildas till ett yrke måste ha goda möjligheter att i framtiden vidareutbilda sig eller omskola sig. Att kunna läsa vidare ska vara en möjlighet för alla. En möjlighet som inte behöver utnyttjas men som kan fungera som ett frikort om livet tar en annan vändning än man tänkt sig.

Studenternas ekonomiska situation har försämrats under de senaste åren. Många upplever att de ekonomiska villkoren går ut över studierna. Allt fler blir beroende av tillskott från föräldrar eller andra närstående.

Att jobba vid sidan av studierna ska vara en möjlighet, inte ett faktiskt tvång. Vi vill förbättra studievillkoren och minska den ekonomiska stressen på studenterna. Regeringen visar ingen vilja att göra något åt detta, utan vill endast öka möjligheten att jobba vid sidan av genom att höja fribeloppet. Detta säger vi nej till. Heltidsstudier ska vara en heltidssysselsättning och ständigt ökade krav på sidoinkomster riskerar att göra studierna lidande.

Vänsterpartiet föreslår:

- Höjd kvalitet gymnasiets yrkesutbildningar. Yrkesutbildningar ska ge högskolebehörighet.
- Fler högskoleplatser för att möta de ökande kraven på högskoleutbildad personal inom många yrken. Vi räknar med att cirka 4 000 av de ytterligare högskoleplatser som Vänsterpartiet föreslår kan gå till unga under 25 år.
- Höjda studiemedlen med 750 kronor per månad från 2014.
- Stegvis höjning av bidragsdelen i studiemedlet, från dagens 31,3 procent till 37,7 procent om tre år.

4. Ett stabilt boende att trivas i

Landets unga är värda en långsiktighet och en trygghet i att kunna planera sin framtid, flytta hemifrån och möjlighet att kunna börja sina vuxenliv. Att flytta mellan andrahands- och icke-kontrakt flera gånger om året och tvingas tillbaka hem till sina föräldrar är inget som någon ska behöva acceptera.

Det råder i dag en akut bostadsbrist i stora delar av Sverige. Särskilt stor är avsaknaden av hyresrätter, framför allt i stor- och i universitetsstäderna.

Bristen på hyresrätter drabbar främst personer som inte är etablerade på bostadsmarknaden eller som behöver flytta men inte har råd att köpa en bostad, t.ex. ungdomar. Nästan 290 000 unga vuxna saknar i dag ett eget boende. Enligt Hyresgästföreningen är det bara 51 procent av de unga mellan 20 och 27 år som bor i egen bostad, dvs. bostadsrätt, eget hus eller hyresrätt med förstahandskontrakt. Det är den lägsta siffran sedan 1997. För att fylla behovet skulle det behövas ca 190 000 bostäder.

Eftersom en majoritet av alla unga som jobbar har ett otryggt tidsbegränsat jobb, försämras möjligheterna att få ett hyreskontrakt. Ett förstahandskontrakt kräver ofta ett fast arbete.

Idag kan enbart 4 av 32 studentstäder garantera studenter ett boende inom en månad, medan nio studentorter inte kan garantera studenter någon bostad alls under hela höstterminen. Bostadskrisen i Sverige drabbar unga och studenter väldigt hårt.

Det är avgörande att det finns tillgång till billiga hyreslägenheter i hela landet för att öka rörligheten och för att möjliggöra för unga människors inträde på arbetsmarknaden. Ingen ska vara tvingad att tacka nej till en utbildningsplats för att man inte kan få tag i en lägenhet.

Vänsterpartiet föreslår:

- Vänsterpartiets mål är att det ska byggas 40 000 bostäder om året, varav en majoritet ska vara hyresrätter.
- Vi vill utforma ett statligt investeringsstöd för att kunna bygga miljövänliga hyresrätter med rimliga hyror, framför allt på orter där bostadsbristen idag är stor. Med vårt förslag möjliggörs för en fördubbling av antalet nyproducerade hyresrätter jämfört med idag.
- Slopad fastighetsskatt på hyresrätter, även studentbostäder. På så sätt bör hyran kunna sänkas.

5. Bättre stöd till unga som mår dåligt

En stor del av Sveriges unga mår psykiskt dåligt. Särskilt bekymmersamt ser det ut när det gäller unga tjejer. Idag saknas i alltför hög grad ett lättillgängligt samtalsstöd, en första linjens stöd för att fånga upp unga med psykisk ohälsa. Framförallt saknas det för dem som har lämnat skolan och inte har tillgång till elevhälsovården.

Det finns därför stora behov av att stärka ungdomsmottagningarna. Framförallt handlar det om att anställa fler psykologer och kuratorer vid mottagningarna. Men det behövs också ett ökat öppethållande under helger och lov, för att öka tillgängligheten. Då behövs det också mer personal generellt.

Vänsterpartiet föreslår:

- En satsning ska genomföras på ungdomsmottagningar inriktad dels på att rusta dem ytterligare för att arbeta mot den psykiska ohälsan bland unga, dels på att erbjuda bättre öppettider i allmänhet. Satsningen innebär konkret ett stimulansbidrag med medfinansiering som kan gå till att anställa fler psykologer, kuratorer, barnmorskor och läkare.

Tabellsatsningar i Vänsterpartiets budgetmotion för 2014 (miljoner kronor)			
	2014	2015	2016
Arbetsmarknads- och utbildningsinsatser för unga (exkl. studiemedel)	4 800	4 800	4 800
Sommarjobbgaranti	300	300	300
Höjda studiemedel (lån- och bidragsdelen)	2 400	3 000	3 600
Investeringsstöd för hyresrätter	1 000	2 000	3 000
Slopad fastighetsskatt på hyresrätter och studentlägenheter	1 600	1 700	1 700
Ungdomsmottagningar	130	130	130